

КРУШЕВАЧКО ЗАБАВИШТЕ У ПЕРИОДУ 1929-1935. ГОДИНЕ

Владан Р. Лазаревић¹

Сажетак: Описује се рад крушевачког забавишта у периоду 1929-1935. године на основу статистичких података који су слати Министарству просвете Краљевине Југославије. Описује се како је забавиште финансирано, колико је добијало средстава од локалне самоуправе и саме државе. Дата је структура деце по старосним добима, националности, вере у том периоду. И исто тако извештава се о болестима деце, изостанцима, броју уписане деце у једној школској години. Такође су дати подаци о забавиљи (васпитачици) која је била у забавишту, њеној припадности разним друштвеним организацијама, на пример Црвеном крсту. Дата је такође и структура родитеља и њихова занимања. За школску 1931/32. годину не постоје подаци за забавиште.

Кључне речи: деца, забавиште, Крушевац, Архивска грађа Министарство просвете, статистика

УВОД

Године 1891. у Крушевцу је основана Дечја забавна школа за децу од 5 до 7 година. По сећању Милутина –Милете Будимовића (књижара и власника штампарије) који ју је похађао, у забавишту је радио пензионисани учитељ Сима Симић, а зграда је била у Паскаљевој кући у улици Бријановој (Gavrilović, 2001). Нема писаних докумената или података о раду установе за предшколско васпитање у току Првог светског рата.

¹ arhivkrusevac@yahoo.com, Историјски архив Крушевац

ОСНИВАЊЕ ВРТИЋА

Забавиште у Крушевцу 1928. године је основала пензионисана учитељица Наталија Браловић. Она је била и прва управница. Крајем 1929. године долази стручна забавиља Љубинка Павлов. У почетку била је једна велика група деце, између 5 и 7 година старости. Браловић је радила пре подне од 7,30 до 12 часова. Љубинка Павлов је радила и пре и после подне, од 7.30 до 12 и 13.30 до 16.30 и имала две васпитне групе. План и програм одобрен је од Министарства просвете и по њему се одвијао рад са децом (Gavrilović, 2001). Сарадња са родитељима није посебно регулисана програмом рада, већ личним контактом (Стојиљковић-Савић, 1986d, стр. 90). У Дечјем забавишту, као и школама у Крушевцу, прослављали су се државни и верски празници: Св. Сава- дан свих школа, Видовдан, крај школске године, а и верски празници: Материце, Божић, Врбица као дан пролећа. На њима су учествовала школска и предшколска деца са својим програмом (Стојиљковић-Савић, 1986b, стр. 86) Деца су се повремено појављивала на посебним приредбама за родитеље, а најчешће на приредбама и манифестацијама хуманитарних друштава и удружења трговаца, занатлија. Деца предшколског узраста могла су се видети и на манифестацијама Соколског друштва у Крушевцу. Љубинка Звекић Павлов је била дипломирана забавиља коју је 1930. поставило Министарство просвете, и њен значај је у томе што то је била први стручњак за рад са предшколском децом. Имала је завршену забавитељску школу (Стојиљковић-Савић, 1986c, стр. 72).

Радни дан је почињао молитвом „Оче наш“. Затим око десет минута трајало је физичко загревање. После овога деца су се бавила ручним радовима. „Певање, фискултура и ручни рад су били главне активности. Водило се рачуна да деца правилно седе у клупи, навикавани су на колективни рад, живот и лепо понашање“ (Стојиљковић-Савић, 1986, стр. 61). Похвалама је истицан добар пример. Недисциплинована деца терана су у „ћошак“, ишла су у „апс“, или су седела у „магарејој клупи“ (Стојиљковић-Савић, 1986a, стр. 61).

СТАТИСТИКА

Статистика за Дечје забавиште у Крушевцу за школску 1929/30. годину, пише да је то била државна установа са једним одељењем (Архив Југославије, Министарство просвете, 66-3172-2340). Настава је била целодневна, а број деце је био изнад 51. Налазила се у једној учионици. Имала је стан за забавитељку (васпитачицу). Имали су бунар у школском дворишту. Грејали су се на обичној пећи. Налазила се у приватној згради, направљену до 1912, а закуп се плаћао 15 000 динара. Број деце је износио 65, од тога 36 дечака и 29 девојчица. Број деце 63 било је југословенске националности, а две девојчице- једна је бугарске, а друга немачке националности. По вероисповести било је 64 православне деце и 1 девојчица римокатоличке

вере. По годинама било је: од 4 године- 9 дечака и 3 девојчице, укупно 12 деце. Деце од 5 година- 20 дечака и 13 девојчица укупно- 33 деце. И деце од 6 година: 7 дечака и 13 девојчица, укупно 20 деце. Изостанака оправдано у времену 1-10 сати, 8 мушке и 11 женске деце. Од 11 до 25 сати 8 дечака и 8 девојчица. Од 26 до 50 сати 4 дечака и 7 девојчица, 51 до 100 сати 9 дечака и 4 девојчице. Укупно је изостало 29 дечака и 30 девојчица- 59 деце (Архив Југославије, Министарство просвете, 66-3172-2340). Било је 1680 изостанака. Родитељи по занимањима: за 20 деце били су чиновници, од 5 деце родитељи су били службеници и радници у државној администрацији, двоје родитељи су били рентјери, родитељи трговци од 20 деце и 2 радника у трговини. И двоје родитеља су радили као радници. Планирали су следећу школску годину: 62 мушке и 54 женске, што је укупно било 116 деце. Стоји напомена да је забавиште отпочело рад 7.2.1930. године. Имали су једног чувара. Забавиља је била југословенске националности и православне вере. Од богиња су биле болесне 2 девојчице .

Име: <i>Вера</i>	Место: <i>Београд</i>
Пол: <i>женска</i>	Општина: <i>Београд</i>
Место: <i>Београд</i>	Место школе: <i>Београд</i>
Школа: <i>Београд</i>	Класа и број: <i>Београд, 1. разред</i>

STATISTIKA NARODNIH ŠKOLA
(u smislu § 7 zakona o narodnim školama od 1929 god.)
— u početku školske 1934/35. godine —

Naziv škole: *Škola za dečake i devojčice u Bеоragu*

Prethodna škola	1933/34
Škola	1934/35

Pечат potpis
[Signature]

MINISTARSTVO PROSVETE
OPŠTA UČIONIŠTA I ŠKOLE
— Beograd, Bеоrag, 1934/35. —

No. 2000 10. Oktobra 1934. godine. Izdavanje: 10. Oktobra 1934. godine. Izdavao: Ministarstvo prosvete. Beograd. —

I. Почетна страна статистичког извештаја за школску 1934/35. годину (Архив Југославије)

Не постоје подаци за школску 1930/31. годину. Постоје статистички подаци за школску 1931/32. годину. Забавиште није радило два месеца због недостатка забавиље. Били су у школи са 2 учионице, имали су стан за забавиљу- тадашњи назив за васпитачицу. Бунар се налазио у школском дворишту. Поседовали су довољно намештаја и једно одељење. Грејали су се обичним пећима. Зграда је била од тврдог материјала, направљена до 1912. године . Те године било је: 41 дечак и 39 девојчица, укупно 80 деце. Деца су била (37 дечака и 38 девојчица) југословенске националности, чехословачке националности била је 1 девојчица. Немачке националности било је: 3 дечака

и 1 девојчица. Православне вероисповести било је 38 дечака и 38 девојчица, католичке 3 и 1 девојчица. Било је 8 мушке и 7 женске укупно, 15 деце која су имала 4 године, 14 мушке и 17 женске деце- укупно 31 дете од 5 година, 18 мушке и 14 женске, укупно 32 деце од 6 година, 1 мушко и 1 женско, укупно 2 деце од 7 година. Укупан број изостанака је био 2800. Изостанци су се кретали од: 1 до 10 сати 8 мушке и 4 женске деце, од 11 до 25 сати 12 мушке и 9 женске деце, од 26 до 50 сати 17 мушке и 8 женске деце, од 51 до 100 сати 2 мушка и 4 женске деце, преко 100 сати 2 женска детета, преко 3 месеца 1 мушко и 3 женска детета, који су били оправдани. Структура родитеља по занимањима је била следећа: 14 чиновника, 4 пензионера, 1 сопственик земљишног поседа, 1 чиновник по судовима, 20 радника на земљишним поседима, 22 надгледника и путника, 1 сопственик индустријског погона, 6 радника у индустрији. Од богиња је боловало 6 мушке и 8 женске укупно- 14 деце, од болести коже 3 мушка и 7 женске- укупно 10 деце: остале болести 5 мушке и 11 женске деце. Било је болесно укупно 14 мушке и 26 женске, укупно- 40 деце. За следећу школску годину било је планирано да се упише 45 мушке и 35 женске, што је износило укупно 80 деце. Било је укупно 35 екскурзија, у самом Крушевцу 33 и 2 у околини. Била је 1 васпитачица, југословенске националности и православне вере. Забавиште се финансирало буџетом основне школе (АЈ, Министарство просвете, 66-3172-2340).

4

Р. С. С. Табела А. III Број ученика

Р. С. С. Табела А. IV Број школа са радом на просветној области

Р. С. С. Табела А. V Број школа са просветом

Р. С. С. Табела А. VIa Број школа са иманент, фондом и осигураним

Р. С. С. Табела А. VII Специјалне фондови на универзитетима

Р. С. С. Табела А. VIb Школска аграрија

II. Један од листова статистичког извештаја (Архив Југославије)

За школску 1932/33. годину дати су следећи подаци: да је то градска државна установа са једним одељењем. Укупно је било 220 радних дана у забавишту. Било је 48 дечака и 65 девојчица, што је износило 113 деце. Са једном учионицом, бунар у школском дворишту, била је у приватној згради од тврдог материјала, закуп се плаћао 14400 динара. На почетку је било 48 дечака и 67 девојчица- 115 деце, али на крају године отпале су 2 девојчице па је укупно остало 113 деце. Деца по националности: 45 дечака и 63 девојчица југословенске, 1 девојчица чехословачке, 3 дечака и 1 девојчица, укупно 4 детета, немачке националности. По вероисповести било је 45 дечака и 63 девојчица православне- укупно 108, 3 дечака и 2 девојчице католичке- укупно 5. По годинама живота: 3 дечака и 24 девојчице били су 4 године живота, 13 дечака и 20 девојчица по пет година, 26 дечака и 12 девојчице по 6 година, 6 дечака и 9 девојчица по 7 година живота. Родитељи по занимањима: 5 учитеља, 17 државних чиновника, 2 надничара, 56 сопственика у индустрији, 1 чиновник у индустрији, 25 сопственика у трговини, 2 лекара или апотекара или других занимања, 1 радник, 3 служитеља у приватној служби. Болести деце су у том периоду биле су: 3 женска детета од богиња, 3 женска детета од шарлаха, 4 мушка и 11 женске деце од грипа, 2 женска детета од болести ока, 2 женска детета од осталих болести. Укупно је било болесно 21 дете. Стоји да је статус забавитељке (васпитачице) привремен, постоји 1 чувар. Забавитељка (васпитачица) је била југословенске националности, православне вере, чланица Црвеног крста. Буџет установе је износио 25 860 динара, од државе су добијали 11 460, а од општине 14 400 динара. Одржавање зграде коштало је 14400 динара и остали трошкови, 11 460 били су у оквиру буџета Основне школе (АЈ, Министарство просвете, 66-3172-2340).

У школској 1933/34. години: На почетку те школске године то је била државна установа, са 1 одељењем, и основано је 1929. године. Зграда где се налазило забавиште била је приватна својина, година зидања је 1900. Било је укупно, на почетку школске године, 34 дечака и 40 девојчице, укупно 74 деце. Радиле је 1 васпитачица. Деце је било: 34 дечака и 38 девојчица југословенске националности и 2 девојчице стоје у рубрици под називом остали Словени. По верској опредељености 34 дечака и 38 девојчица су православне вере и 2 женска детета римокатоличке. Радиле је једна стална забавиља, православне вере. Извештај је био писан 5.9.1933. године. Забавиште је било у Косанчићевој улици. У новом извештају, који је писан у јулу 1934. године, стоји да је укупан број деце био 47 мушке и 73 женске, што је укупно износило 120 деце. У трећем извештају писаном за ту школску годину 20.8.1934. године, стоји да је постојао исти број деце као у прошлом извештају. Да је забавиште распоређено у две учионице, имао се један стан за наставнике. Постојао је бунар у дворишту, закуп зграде се плаћао 12 000 динара. Забавиште је било у 2 учионице. Свих 120 ученика је југословенске народности. По вероисповести, било је 46 мушке и 71 женске што је укупно износило 117 деце православне вере, 1 мушко и 2 женска, укупно 3 детета

римокатоличке. Укупно је изостајало 24 мушке и 37 женске деце у периоду од 6 до 10 дана. Деце је било 8 мушке и 10 женске, укупно 18 деце од 5 година старости, 17 мушке и 31 женско, укупно 48 деце од 6 година старости, 20 мушке и 30 женске, укупно 50 деце од 7 година, 2 мушка и 2 женска укупно 4 деце од 8 година. Родитељи по занимању: 4 учитеља, 35 државних чиновника, 2 свештеника, 2 пензионера, 47 сопственика у индустрији и занатству, 19 сопственика у трговини, 6 канцеларијско особље које не ради у државним установама, 3 служитеља у државној служби. У тој школској години 20 мушке и 32 женске (52 деце) болесно од маларије, 1 мушко и 2 женска, укупно 3 деце болесно од трахоме, од болести ока 1 женско дете, болести коже 3 мушка и 2 женска укупно 5 деце. Било је болесно 24 мушке и 37 женске, укупно 61 дете. Васпитачица је била југословенске националности, православне вере. Забавиште се издржавало буџетом основне школе у Крушевцу (АЈ, Министарство просвете, 66-3172-2340).

На почетку школске 1934/35. године постоји први извештај који је писан 15.9.1934. године. У њему стоји да је забавиште полудневно, са 2 одељења, да је државно, да је било 110 деце од чега 54 мушке и 56 женске. Радилa је једна забавиља (васпитачица). У другој статистици која је писана у августу 1935. године, наводи се пун назив- Забавиште Крушевачке државне народне школе. Било је једно одељење са је укупно 60 мушке и 58 женске укупно, 118 деце. Васпитачица запослена за стално. Постоји и трећи статистички извештај писан 20.9.1935. године: да је то градско државно забавиште. Било је укупно 1 одељење. Забавиште није радило месец дана, због болести ученика. Укупан број радних дана у школи био је 182. Забавиште је имало две учионице. Постојао је и стан за васпитачицу. Настава је била целодневна. Зграда у којој се налазило забавиште била је приватна и плаћао се закуп 12 000 динара, грејали су се са 2 обичне пећи. Број деце је већ дат у извештају из августа 1935. године. По народности било је југословенско 59 мушке и 57 женске, укупно 116 и 1 мушко и 1 женско дете (укупно 2 детета) немачке националности. По вероисповести 59 дечака и 57 девојчица што је укупно 116 било је православне вероисповести, 1 дечак и једна девојчица су били католичке. Број оправданих изостанака је 2320. Број деце која су изостајала између између 6-10 дана 5 дечака и 3 девојчице, између 11-20 дана 15 дечака и 4 девојчице, између 21-50 дана 20 дечака и 11 девојчица. Укупно је изостајало 40 дечака и 18 девојчица што је износило 58 деце. Деца по годинама: од 4 године 9 дечака и 7 девојчица, што је укупно износило 16 деце, од 5 година 18 дечака и 12 девојчица, што је било 30 деце, од 6 година 18 дечака и 19 девојчица- 37 деце, од 7 година 15 дечака и 20 девојчица укупно 35 деце. По професијама родитеља: 3 наставника, 25 државних чиновника, 1 свештеник, 5 рентијера, 8 пензионера, 7 сопственика у земљорадњи, 7 надничара, 40 сопственика у трговини, 9 канцеларијског особља у приватној служби и 12 служитеља у приватној служби. Од богиња је боловало 12 дечака и 21 девојчица, од дизентерије 1 девојчица, 1 девојчица од болести ока, од осталих болести 4 дечака и 8 девојчица. Укупно је било

болесно 16 дечака и 31 девојчица, што је износило 47 деце. Била је једна стална васпитачица, југословенске националности, православне вере. Она је била члан Кола српских сестара, Удружења учитеља, Јадранске страже и Црвеног крста. Од државе су добијали 14 400 динара а од општине 10 400, тако да је читав буџет износио 24 800 динара. Редовне припадљености су износиле 8 400, додаци на скупшћу 6 300, плата школског служитеља износила је 8 400 динара и 2 000 за огрев, што је укупно износило 24 800. Стоји да забавиште нема посебан буџет, већ је у оквиру буџета за основну школу и вишу народну школу (АЈ, Министарство просвете, 66-3172-2340).

ЗАКЉУЧАК

Историја почетка настајања забавишта у Крушевцу је позната. Овде је учињен покушај да се новим изворима прошири то сазнање. На основу статистичких података који су слати Министарству просвете Краљевине Југославије могуће је допунити и проширити податке о крушевачком забавишту краја двадесетих и почетка тридесетих година прошлог века.

Иако обухвата мали временски период од 1929. до 1935. године, дати су подаци који могу расветлити делатност и активност крушевачког забавишта. Само забавиште се налазило у склопу Државне основне школе и било њен део. Било је финансирано од стране локалне самоуправе и саме државе. Налазило се у приватној згради која је изнајмљивана забавишту, јер није постојала наменска зграда направљена од стране државе. Поред просторије за децу, постојао је стан у коме је живела забавиља. Број деце у школској 1929/30. износио је 65 деце од тога 36 дечака и 29 девојчица. Школске 1932/33. године било је 80 деце, док је школске 1934/35. године било 118 деце. Може се видети пораст броја деце током времена. У статистичким подацима дати су националност, вера и број година оних коју су похађали забавиште. Исто тако су дати и подаци о њиховим родитељима и њиховим занимањима. Постоје у статистици и о болести деце њиховом броју изостанака. Овде треба објаснити да се наводи постојање југословенске националности која се јавља у статистици била у духу интегралног југословенства које је после државног удара у јануару 1929. године прокламовала Краљевина Југославија, па су укинута нације и сви постали Југословени. Такође су дати подаци о забавиљи (васпитачици), њеном положају и припадност неким друштвеним организацијама, као на пример Колу српских сестара или Црвеном крсту.

ЛИТЕРАТУРА:

Архив Југославије, Министарство просвете, 66-3172-2340

Стојиљковић-Савић, Б. (1986а). Васпитно- образовни рад са децом (програми). У А. Стошић (ур.), *Крушевац својој деци: Монографија децје заштите* (стр. 61). СИЗ друштвене бриге о деци, 61-71.

Стојиљковић-Савић, Б. (1986б). Децје приредбе и свечаности у Вртићу. У А. Стошић (ур.), *Крушевац својој деци: Монографија децје заштите* (стр. 86). СИЗ друштвене бриге о деци, 86-88.

Стојиљковић-Савић. Б. (1986с). Еволуција стручног кадра. У А. Стошић(ур.), *Крушевац својој деци : Монографија децје заштите* (стр.72). СИЗ друштвене бриге о деци,72-78.

Стојиљковић-Савић, Б. (1986д). Сарадња са родитељима у вртићима. У А. Стошић (ур.), *Крушевац својој деци: Монографија децје заштите* (стр. 90). СИЗ друштвене бриге о деци, 90-92.

Gavrilović, A. (2001). *Predškolske ustanove u Srbiji: 1843 - 2000*. Službeni Glasnik.

KINDERGARTEN IN KRUŠEVAC FROM 1929 TILL 1935

Vladan R. Lazarević¹

Summary: The work of the Kruševac kindergarten in the period 1929-1935 is described based on statistical information which was sent to Ministry of education of Kingdom of Yugoslavia. It describes how the kindergarten was financed, how much it received funds from the local self-government and Kingdom itself. The structure of children by age, nationality and religion in that period is given. It also reports on children's illnesses, absences, the number of enrolled children in one school year. Data are also given about the entertainer (educator) who was in the kindergarten, her affiliation with various other organizations such as Red Cross. The structure of parents and their occupations are also given. For the school year 1931/32. there are no data.

Key words: children, kindergarten, Kruševac, Archival Records, Ministry of education, statistical data

Примљен: 17.12.2021.

Прихваћен: 28.3.2022.

¹ arhivkrusevac@yahoo.com, History archive of Kruševac